

Medikalisaatio

- Raskaus ja synnytys
- Sukupuolinen suuntautuminen
- Mielenterveyden häiriöt (esim. ADHD)
- Menopaussi

- Kuolema
- Vanheneminen?

Lääkärin etiikka 2005

- Jokaiselta ihmiseltä voi löytyä jokin riskitekijä, joka voi aiheuttaa sairautta ja joka pitäisi hoitaa.
- Oudosti käyttäytyvät henkilöt luokitellaan nykyisin esim. tarkkaavaisuushäiriötä poteviksi.
- Amalgaamipaikoista, hiivasyndroomasta, juomaveden fluorista, sähköallergiasta, käsipuhelinten säteilystä ym. käydään kiivasta keskustelua.
- Tarttuva sairaus, johon on kuollut muutama ihminen, aiheuttaa maailmanlaajuisen paniikin.
- Terveyttä käsitellään julkisuudessa runsaasti. On olemassa lukuisia terveyslehtiä ja tv-ohjelmia. Julkisuuden henkilöt puhuvat avoimesti sairauksistaan.
- Aikaisemmin oli ihmisiä, joilla ei ollut lauluääntä tai nuottikorvaa. Nyt on esitetty, että kyseessä olisi dysmusia-niminen tila, jota verrataan lukemisen tai puhumisen häiriöihin.
- Vanhenemiseen suhtaudutaan kuten sairauteen. Rypyt poistetaan kirurgisesti tai botuliinitoksiinilla. Vanhenemistä "hoidetaan" antioksidanteilla.

Mitä ymmärretään vanhuuden medikalisoitumisella?

- Kaikkea mahdollista kielteistä, mikä liittyy vanhuuteen ja sairauksiin
- Vanhenemisen ja sairauksien sekoittamista
- Pelkoa lääketieteen profession merkityksen liiallista korostumista

Vanhuutta vaiko sairautta?

- 1970-luvulta toistettu slogan:
"Lääkärien tulee erottaa toisistaan vanhuus ja sairaus."
 - Kiihkeiden poleemisten puheenvuorojen kohde
 - Toistuu suurimpien oppi- ja käsikirjojen johdannoissa
 - Laajojen tutkimushankkeiden perustava lähtökohta
 - Yllättävän hankala tutkimuskohde

Vanhuutta vaiko sairautta?

Ikääntymiseen liittyvät biologiset muutokset ovat hyvin samankaltaisia kuin ne muutokset, jotka ovat tavallisia yleisimmissä ikääntyneiden sairauksissa!

Marjory Warren medikalisoii vanhusten hoidon 30-luvulla

- Vaivaistalojen vanhuksilla olikin sairauksia, joita voitiin hoitaa, kuntouttaa ja potilaita jopa kotiuttaa.
- Sosiaaliset ongelmat saattoivat johtua siitä, ettei asianmukaista sairaanhoitoa oltu toteutettu.
- Geriatria sai alkunsa tästä: vanhuksia voitiinkin lääketieteellisesti auttaa.

De-medikalisaatio

- Sittenkin vanhustenhuoltoa on kuitenkin jälleen "de-medikalisoitu" kun vanhukset ovat hoivakodeissa, joissa lääketieteellinen hoito korvautuu sosiaalisella huollolla.
- Äärimmillään tämä on johtanut tilanteeseen, jossa raihaat vanhukset taas säilötään hoivakotiin joissa lääketiede korvataan enemmän sosiaalisella hoivamallilla .
- Laajasti ottaen apuvälineet ja esim. liikkumista helpottavat toimenpiteet ovat sosiaalisia tukitoimenpiteitä

→ vastakkainasettelu ei ole viisasta!

Mediutiset 2006

(Terveyssosiologian dosentti Markku Myllykangas)

- Kysynnän ja voittojen kasvattamiseksi käydään jo nyt terveiden kimppuun
- Ennalta ehkäisevässä lääkinnässä yhä useampi kuittaa vain hoidon sivuvaikutukset
- Tälle medikalisaatiolle on iskettävä luu kurkkuun!
- Näpit irti terveistä!

"Medikalisaatiota" kritisoivat

- Eivät useinkaan näytä tuntevan nykyisen lääketieteen mahdollisuuksia ja saavutuksia
- Kritiikki perustuu tilanteeseen vuosikymmeniä sitten
- Poliittikkaa ja filosofiaa

Editorials

The medicalisation of old age

Should be encouraged

Shah Ebrahim, *professor of epidemiology of ageing, Bristol UK*

Pitäisikö medikalisaation kritiikkiä vaimentaa?

- Onko medikalisaatiokritiikki myös tapa estää hoitamasta vanhuksia - jopa salattu toive vähentää kustannuksia?
- Kuitenkin kronologinen ikä on usein huono mittari siitä, miten hoidoista hyödytään!
- Kuoleman läheisyyden diagnosointi on usein vaikeaa:
 - ei osata siirtyä palliatiiviseen hoitoon
 - lääkäreiden "parantamisvimma"

Miksi on syytä medikalisoida?

- Vanheneminen on sellaisenaan luonnollinen prosessi
- Mutta vanhuuden myötä tulevat sairaudet eivät ole luonnollisia
- Systolinen verenpaine nousee iän myötä – muttei luonnonkansoilla
- Monista interventioista on hyötyä myös vanhoille
- Suuremman absoluuttisen riskin takia hyöty voi olla jopa suurempi (ja ylittää suuremmat haitat).

Hyödyllisiä hoitoja vanhojen sairauksiin mm.

- Harmaakahi
- Osa kuulo-ongelmista
- Sepelvaltimotauti – myös invasiiviset hoidot
- Nivelrikko – proteesit
- Impotenssi
- Depressio
- Dementia

Mutta entäpä...

- Ihoryppyjen hoito ja ehkäisy
- Kaljuuntumisen hoito
- Kosmeettinen hammashoito
- Meno- ja andropausoireet

- Köyhyyteen ja yksinäisyyteen ei kuitenkaan toistaiseksi ole kehitelty lääketieteellistä hoitoa

Marja Jylhä. Vanhenemisen medikalisaation onni ja onnettomuus. Duodecim 2003;119:1886-1892

- Vanhenemismuutosten ja sairaalloisten muutosten ero on usein tulkinnanvarainen.
- Vanhenemisen medikalisaatio on tuonut hoitoa ja apua moniin vaivoihin, mutta uhkaa samalla tehdä koko vanhuusiästä sairauskeskeisen.
- Vanhenemisen medikalisaation ongelmia ovat individualismi, sosiaalisten ja kulttuuristen ulottuvuuksia unohtaminen ja elämän rajallisuutta koskevien kysymysten teknistyminen.

Vanhuuden medikalisaatio – miksi kyllä?

- Usein hyödyllistä ja kannatettavaa
- Estää enneaikaisia kuolemia ja toimintavajeita

- Ennemminkin osoitus vanhusten hyvästä hoidosta – vastustaa ikäismää

Vanhuuden medikalisaatio

- Ei vanhusten lääketieteellisiä ongelmia pidä "sosiaalistaa" ja siirtää niitä terveyden- ja sairaanhoidon ulkopuolelle

- Itse vanhenemisprosessiin vaikuttaminen on eri asia – muttei sekään ole välttämättä epäeettistä

"Romuttakaa vanhustenhuolto"

- Vanhuksia ei tule nähdä yhteiskunnan taakkana, vaan sen merkittävänä voimavarana!
- Vaikka pitkäaikaisautettavista suurin osa on iäkkäitä, niin valtaosa vanhuksista on toimintakykyisiä, itsenäisiä ihmisiä.
- Huominen yhteiskunta huolehtii vajaakuntoisesta ilman ikärasismia

Iatrogeneesi: primum non nocere

"first do no harm"

Kreikkalainen maalaus

Steel K. et al.
Iatrogenic illness on a general medical service at a university hospital. NEJM 1981;304:638-42.

- 36 %:lla 815 peräkkäisestä yliopistosairaalan yleissisätautien iatrogeninen vaiva.
- 9 %:lla kaikista uusista potilaista kyseessä vakava tila.
- 2 %:lla iatrogenisen syyn arvioitiin olleen osasy kuolemaan.
- Useimmiten kyseessä lääkitykseen liittyvä sivuvaikutus.
- "Given the increasing number and complexity of diagnostic procedures and therapeutic agents, monitoring of untoward events is essential, and attention should be paid to educational efforts to reduce the risks of iatrogenic illness".

Weingart et al. Confidential clinician-reported surveillance of adverse events among medical inpatients. J Gen Intern Med. 2000;15:470-7.

- 84 :llä potilaalla 101 iatrogenista vaivaa:
- Inadequate evaluation of the patient (16.4%)
- Failure to monitor or follow up (12.7%)
- Failure of the laboratory to perform a test (12.7%).

In the United State recorded deaths per year (2000)

- 12,000 -- unnecessary surgery
- 7,000 -- medication errors in hospitals
- 20,000 -- other errors in hospitals
- 80,000 -- infections in hospitals
- 106,000 -- non-error, negative effects of drugs
- Based on these figures, 225,000 deaths per year constitutes the third leading cause of death in the United States, after deaths from heart disease and cancer.

Iatrogeneesi (Wikipediasta)

- = "brought forth by a healer" (iatros = parantaja)
- Voi merkitä sekä hyvää että pahaa, mutta se on muuttunut käytännössä pahaksi:
 - lisäsairauksia
 - haittavaikutuksia
 - komplikaatioita
- Kolmea tyyppiä:
 - kliininen
 - sosiaalinen
 - kulttuurinen iatrogeneesi lääketieteen seurauksena
- Ei koske ainoastaan lääkärin työtä!

Ivan Illich (Medical Nemesis, 1974)

- Iatrogenesis outweighs any positive benefits of medicine.
- Clinical iatrogenesis concerns ill-health contracted in hospital—largely the unwanted side-effects of medications and doctor ignorance, neglect, or malpractice, which poison, maim, or even kill the patient.
- Social iatrogenesis refers to the process by which 'medical practice sponsors sickness by reinforcing a morbid society that encourages people to become consumers of curative, preventive, industrial and environmental medicine'. It makes people hypochondriac and too willing to place themselves at the mercy of medical experts—a dependence on the medical profession that allegedly undermines individual capacities.
- Cultural iatrogenesis implies that societies weaken the will of their members, by paralyzing 'healthy responses to suffering, impairment and death'. Here, the whole culture becomes 'overmedicalized', with doctors assuming the role of priest, and political and social problems entering the medical domain.

Biolääketieteen haitalliset sivuvaikutukset: Ivan Illich: Limits to medicine. Medical nemesis: the expropriation of health 1976

- Kliininen iatrogeneesi
 - tarpeettomat tutkimukset ja hoidot ja niiden haitat
 - hoitojen haitalliset sivuvaikutukset
 - hoitovirheet
- Sosiaalinen iatrogeneesi
 - medikalisaation aiheuttama luontaisten sopeutumis- ja paranemismekanismien häiriintyminen
- Kulttuurinen iatrogeneesi
 - lääketiede riistää ihmisiltä halun kokea todellisuuden

Lääketiede rajattava hyödyllisimpään osaansa!

Iatrogeneesin monet ilmenemismuodot

- Virheelliset toimenpiteet ja diagnoosit
- Laiminlyönti
- Eutanasia
- Väärät lääkkeet
- Lääkkeiden sivuvaikutukset ja yhteisvaikutukset
- Lääkkeiden potentiaalisten haittavaikutusten unohtaminen
- Antibioottien turha käyttö
- Liian radikaalit hoidot
- Yli diagnostiikka
- Sairaalainfektiot
- Lääketieteellinen kidutus
- Turhat verensiirrot (**Ei vain prostataoperaatioissa!**)
- jne

Iatrogeneesi geriatriassa (I)

- Yli diagnostiikka
 - suuntaamattomat seulontatutkimukset
 - diagnostiikka tilanteissa, joissa ei edes teoreettisia hoidon mahdollisuuksia
 - Ihmistä ei saisi saattaa tuntemaan itseään sairaammaksi kuin itse tuntee!
 - Pitäisi tuottaa enemmän terveyden tunnetta kuin sairauden tiedostamista?

Iatrogeneesi geriatriassa (II)

- Diagnostinen leimautuminen tuo vaaroja
 - dementia
 - inkontinenssi
- Suhtautuminen hoitoihin edellyttääkin kokonaisvaltaista arviointia, mutta voi johtaa tarpeettomaan nihilismiin.

Iatrogeneesi geriatriassa (III)

- Ylihoito
 - satunnaisten sivulöydösten nousu hoitokohteiksi
 - liian aggressiivinen hoito: kaikkein vanhimpien syöpähoidot (Hematest+)
- Alihoito
 - ei olla selvillä hoitomahdollisuuksista ja niiden rajoista

Iatrogeneesi geriatriassa (IV)

- Itsenäisyyden vähentyminen ja lisääntynyt riippuvuus muista ja yhteiskunnan tukijärjestelmistä
- Insuliinihoito, kun itse ei kykene pistämään

Iatrogeneesi geriatriassa (V)

- Polyfarmasia ja lääkehoidon komplikaatiot
 - uhkia liioitellaan
 - iatrogeniset kaskaadit olisi katkaistava!
- Immobilisaatio ja tarpeeton vuodelepo
 - ei laitokseen – ei sänkyyn!
- Hoitopaikan vaihdokset pelkästään hoitoketjuajatuksin: oikea aika- oikea paikka
 - deliriumin laukaisija ja kokonaishoitoajan pidentyminen

Sairaalahoitoon liittyviä iatrogenisiä riskejä

- Invasiiviset diagnostiset toimenpiteet
- Harva hoito täysin riskitöntä
- Lääkkeiden sivuvaikutukset
- Sairaalainfektiot
- Vuodelepo
- Kaatumistapaturmat

Immobiliaan monet seuraukset

- Makuuhaavat
- Lihasten surkastuminen
- Nivelten jäykistyminen
- Luukadon pahentuminen
- Laskimotutkkset
- Keuhkoemboliat
- Ortostaattiset vaivat
- Heikentyvä hengitys
- Ruokahaluttomuus
- Ummetus
- Virtsavaivat – tulehdukset
 - kivet - inkontinenssi
- Metabolian muutokset
- Dementian pahentuminen
- Depressio
- Delirium
- jne

Medikalisaation vaaroja

- Sairaalainfektiot
- Painehaavaumat
- Turha lääkehoito

- Mutta nämä ovatkin "huonoa medikalisaatiota" ja usein vältettävissä
- Sitä paitsi komplikaatiot ovat mahdollisia myös "säilövässä" hoivassa

Turhuus iatrogeneettisenä ilmiönä

- Turhat tutkimukset
 - päällekkäiset
 - toistetut
 - varmuuden vuoksi
 - "joku kumminkin kysyy"
- Turhat hoidot
- Tarpeeton teknologia
- Tarpeettoman kallis hoitomuoto jne

Tulevaisuuden arvailuja

- Medikalisaatio tulee lisääntymään jatkuvasti!
- Iatrogenisten vaarat yleistyvät nekin, mutta niiden vaarallisuusaste pienenee
 - tietoisuus ja herkkyys lisääntyvät
 - iatrogeneettisiä haittoja siedetään huonommin.
 - "Uudet" mahdollisuudet esim. kotisairaalat

Bioetikko Arthur L Caplan 2005

- Those who want to make the case against treating ageing as a disease must show why human beings are not capable of solving the challenges that a longer life expectancy would create.
- There is no intrinsic ethical reason why we should not try to extend our lives.